

ків. Приоритетними напрямками розвитку ринку органічної продукції є створення законодавчої бази, національного органу сертифікації, послуги якого будуть доступні невеликим фермерським господарствам, стимулювання переробних підприємств та роздрібною торгівлі, а також проведення активних заходів щодо формування попиту на органічну продукцію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Органическое производство: мода, необходимость или эволюция потребления и производства? // Агроперспектива. – 2004. – № 5. – с.41-42
2. Willer Helga and Minou Youssefi. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2003- 2006. IFOAM, Bonn Germany.

УДК 338.43

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ

І.В.Лазебна, аспірантка

Київський національний торговельно-економічний університет

У статті розглядаються параметри розвитку та динаміка змін харчової промисловості, а саме – ринок хлібобулочних виробів, який є і буде одним із найважливіших повсякденних продуктів харчування.

В статье рассматриваются параметры развития и динамика изменений пищевой промышленности, а именно – рынок хлебобулочных изделий, который есть и будет одним из важнейших повседневных продуктов питания.

Постановка проблеми. Сільськогосподарська продукція і продовольчі товари займають одне з вирішальних місць в життєзабезпеченні населення. Функціонування та розвиток харчової промисловості відбувається за умов існування системи стабільного забезпечення продовольчою сировиною; балансу між попитом та пропозицією; врівноваження цін; підвищення якості продукції; поєднання фізичної доступності продуктів харчування з платоспроможним попитом; випуск конкурентоспроможних продуктів

харчування в асортименті та обсягах, що враховують потреби вітчизняного та зарубіжного продовольчих ринків. Всі ці умови характеризують стабільний і сталий розвиток харчової промисловості в цілому та окремих ринків зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різних питань харчової промисловості висвітлені в багатьох працях таких авторів, як Борщевський П.П., Чернюк Л.Г., Гайдуцький П.І., Крисанов Д.Ф., Лисецький А.О., Саблук П., Соловійов І.О., Шмаглій О.Б., Юхновський І.Р. та ін. [1-6]. Вони висвітлювали різні аспекти відтворення, розвитку ресурсного потенціалу та якості його виробничого залучення в харчовій промисловості, а також питання розвитку аграрного ринку, харчової безпеки, прозорості ринку, аналізу галузей. Розгляд і вирішення всіх цих проблем має велике значення для функціонування всієї національної економіки.

Метою статті є аналіз розвитку продовольчого ринку, а саме одного з найбільш важливих ринків — ринку хліба та хлібобулочних виробів.

Виклад основного матеріалу. Сталий розвиток агропромислового комплексу є своєрідним чинником стабільності в суспільстві, наявним показником рівня життя людей, гарантом справжньої економічної незалежності. Специфічні економічні стосунки і взаємовідносини визначають виробничі зв'язки сільського господарства із харчовою галуззю АПК, адже харчова промисловість є основним споживачем аграрної сировини з метою переробки і випуску продуктів харчування [5].

На сьогоднішній день одним з найбільш розвинутих серед ринків харчової промисловості є ринок хлібобулочних виробів. Його особливостями є відносна стабільність попиту, постійне збільшення пропозиції. Виробництво хліба і хлібобулочних виробів — стабільний і стійкий бізнес, який не залежить від сезону. Хліб потрібен завжди — і зимою, і літом попит на нього не змінюється. Як зазначив Альберт Ейнштейн, одним із найбільших винаходів людства є хліб.

Економічна діяльність хлібопекарської галузі в сумарному об'

емі продукції усєї харчової промисловості України займає одне з ведучих місць. У 2005 році ситуація на ринку хлібопродуктів характеризувалася: збільшенням виробництва круп і макаронних виробів та скороченням випуску борошна, хліба і хлібобулочних виробів; призупиненням імпорту хлібопродуктів; розширенням асортименту круп, хліба і хлібобулочних та макаронних виробів.

Протягом останніх років в Україні щороку виробляється майже 2,3 млн тонн хліба і хлібобулочних виробів. Відмічене скорочення виробництва за останні роки відбувалося через зменшення попиту (більш раціональне використання хлібопродуктів на внутрішньому ринку, не використовувалися для відгодівлі тварин) та втратою зовнішніх ринків збуту, так у 2003 р. було вироблено 2335 тис.т, у 2004 р. — 2307 тис.т, у 2005 р. — 2264 тис.т хлібобулочних виробів. Порівнюючи 2005 і 2004 роки, спостерігається скорочення випуску продукції на 2% [7].

З кожним роком постійно оновлюється асортимент та зовнішній вигляд круп, макаронних виробів, з'явилися вітчизняні виробники елітних видів макаронних виробів, що свідчить про поступовий розвиток цього ринку, незважаючи на продовження скорочення виробництва зазначеної продукції. Асортимент хлібобулочних виробів з кожним роком розширюється. За оцінками експертів, хлібна продукція, яка виробляється українськими підприємствами, нараховує більше 700 найменувань.

Наслідуючи традиції хлібопечення і стійкі смаки споживачів, найбільшу частку у вітчизняному виробництві хлібобулочної продукції у 2005 році, як і раніше, займали: пшеничний хліб — 50,9%; пшенично-житній — 29,3%; булочні вироби — 17,4%; житній хліб — 2%; 0,4% — інший асортимент хліба і хлібобулочних виробів.

Як сказано вище, у 2005 році було вироблено 2,264 млн т хліба і хлібобулочних виробів. З цього об'єму 45,3 тис. т становить житній хліб, 1153 тис. т — пшеничний, 664,7 тис. т — житньо-пшеничний і пшенично-житній, 394 тис. т — булочні вироби, 2,1 тис. т — хліб дієтичний. Через недостатню сировинну базу скорочення об'ємів хліба, що випікалося у 2005 році, спосте-

рігалося в усіх асортиментних групах, зокрема, виробництво пшеничного хліба скоротилося на 3%, пшенично-житнього — на 4%, житнього — на 11%. Позитивні тенденції спостерігалися вже не перший рік тільки в групі булочних виробів (2004 рік — 368,4 тис. т) і дієтичного хліба (2004 рік — 1,9 тис. т) — + 7% і + 11% відповідно [8].

Хліб виробляється в усіх областях, малими або великими підприємствами, проте, найбільші виробничі потужності хлібопекарської галузі зосереджені, як правило, в регіонах найбільшого виробництва борошна, а також у великих промислових центрах і столиці.

У 2005 році 50% хліба і хлібобулочних виробів, які вироблялися в Україні, було зосереджено в шести найбільших промислових регіонах України. Найбільша частина виробничих потужностей від сумарного об'єму продукції, яка випускається, зосереджена в таких регіонах: м. Київ — 12%, Донецька обл. — 11%, Дніпропетровська обл. — 10%, Харківська обл. — 6%, Луганська обл. — 5%, Одеська обл. — 5%.

Серед основних виробників хлібобулочних виробів на початку 2006 року були: ВАТ “Київхліб” — 12% ринку; АТ “Донбасхліб” — 10,6%; Холдинг Т і С — 6,2%; “Укрзернопром” — 6,2%; “Хлібні інвестиції” — 4,8%; Концерн “Хлібпром” — 4,7%, які разом займають майже 45% ринку.

Незважаючи на скорочення обсягів виробництва хлібопродуктів, споживання їх в Україні протягом останніх років залишається досить високим (на рівні 124-130 кг/рік в перерахунку на борошно при рекомендованій раціональній нормі споживання 101 кг/рік, мінімальній — 94 кг). У 2000 році споживання склало 125 кг у середньому за рік у розрахунку на 1 особу, у 2001 р. — 130 кг/рік, що значно більше норми. У 2004 році 126 кг/рік, у 2005 р. — 124 кг/рік, що фактично у 1,2 раза перевищує рекомендовану норму [7]. Це свідчить про незадовільну структуру харчування основної маси населення України.

Аналіз споживання хлібобулочних виробів на душу населення залежно від середньодушових грошових витрат свід-

чить, що в країні населення із сукупними витратами від 180,1 до 240 грн. в місяць споживає хліба нижче раціональної норми (12,7%), а до 180 грн./міс. — навіть нижче мінімальної норми (13,4%).

Низький врожай зернових у 2003 році та гостра нестача продовольчого зерна на внутрішньому ринку (у 2003 році виробництво зернових культур у порівнянні з 2002 роком знизилася майже у 2 рази) стали причиною подорожчання зерна і продуктів його переробки — протягом 2003 року ціни на продовольчу пшеницю та борошно підвищилися майже у 2 рази, у 2004 році ціна реалізації пшениці коливалась від 1055,6 грн./т до 480 грн./т, у 2005 році середньореалізаційна ціна становила 417,8 грн./т. У 2004 році у першій половині український хліб у середньому подорожчав на 2,6%, а у другій половині ціни знизилися на 4,6%. В цілому за 2004 рік ціни на хліб і хлібобулочні вироби знизилися на 2,0%.

У 2005 році спостерігалася тенденція подорожчання хліба, що пов'язано з розширенням і збільшенням асортименту елітного хліба: вартість реалізації хлібної продукції у 2005 році становила близько \$ 710 млн в оптово-роздрібних цінах без ПДВ (2004р. — близько \$ 655 млн).

У лютому 2005 р. в Україні трохи підвищився середній рівень цін на хліб з борошна першого сорту і хліб із суміші. З січня 2005 р. по лютий 2005 р. середні рівні цін на хліб з борошна першого сорту в цілому по Україні зросли на 0,6% (з 1,65 до 1,66 грн./кг), на хліб із суміші — на 0,7% (з 1,49 до 1,5 грн./кг). У той же час середні рівні цін на хліб з борошна вищого сорту (у т.ч. батон) не змінилися і складали 2,11 грн./кг [7].

В цілому роздрібні ціни на основні види хліба залишалися порівняно стабільними з кінця 2004 року до початку 2006 року, що пояснюється, більшою мірою, контролем цін на основні види хлібобулочних виробів, а також макарони і крупи з боку уряду. Причому, найбільш дешевша хлібна продукція, як і раніше, в Києві.

Що стосується товарообороту хлібобулочних виробів, то тут ситуація була такою — з 1995 р. по 2005 р. збільшився роздрібний товарооборот підприємств з 1330,2 до 1475,1 млн. грн., тобто на 10%, проте значно зменшився у порівнянні з 2004 роком на 14%. Серед товарообороту підприємств всіх продовольчих товарів хлібобулочні вироби займають 4 місце. З 2002 до 2005 року спостерігалась тенденція збільшення продажу хліба через торгову мережу підприємств у 1,2 раза (1389,8 млн. грн., 1672,2 млн. грн. відповідно). Найбільш вагомою причиною збільшення роздрібного товарообороту є зростання платоспроможного попиту населення. Це має позитивний вплив на всю торгівлю сільськогосподарською і харчовою продукцією.

Висновки. Стан сучасного ринку хлібобулочних виробів України можна оцінити як стабільний. Споживання все ще перевищує раціональну норму споживання, що свідчить про повну насиченість ринку товаром. В той же час відносно скорочення виробничих показників пояснюється зниженням росту населення та зміною споживчих уподобань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борщевський П.П., Чернюк Л.Г., Шмаглій О.Б. Підвищення ефективності розвитку і розміщення харчової промисловості. — К.: Наук. думка, 1994. — 158 с.
2. Гайдуцький П.І. Формування та розвиток аграрного ринку // Економіка АПК. — 2004. — № 3. — с. 4-15.
3. Крисанов Д.Ф. Економіко-екологічні проблеми харчової промисловості України. — К.: ІЕ НАНУ, 2002. — 247 с.
4. Лисецький А.О. Продовольча безпека України: теорія, методологія, емпіричний аналіз. — К.: Оріяни, 2005. — 374 с.
5. Шмаглій О.Б. Харчова промисловість та її розвиток // Економіка АПК. — 2006. — № 8. — с. 40-43.
6. Харчова промисловість України: стан та перспективи / За ред. акад. НАН України І.Р. Южновського. — К.: ФАДА, ЛТД, 2001. — 339 с.
7. Статистичний щорічник України за 2005 рік. — К.: Консультант, 2006.
8. Черствый бизнес // Продукты и напитки. — 2006. — № 6. — с. 72-78.